



Lettország

Megrázkódtatások után, új kihívások előtt

Meisel Sándor

Lettországban a 2010 őszen megtartott törvényhozási választások megújították az addig kormányzó jobbközép koalíció felhatalmazását, hogy folytassa a 2009 elején megkezdett válságkezelő gazdaságpolitikáját. A választások eredményeképpen 2010 novemberében a fájdalmas megszorításokat levezénylő miniszterelnök, Valdis Dombrovskis kapott ismételt megbízást, hogy új kormánya élén kivezesse az országot a válságból, megerősítse a reményekre jogosító eddigi gazdaságpolitika eredményeit, és a jövőben fenntartható fejlődési pályára állítsa Lettországot. Ez utóbbi törekvés tükröződik a még jelenleg is komoly parlamenti vita alatt álló jövő évi költségvetés koncepciójában.

A válság – ismert módon – rendkívül súlyosan érintette a kis balti államot. Mondhatjuk, Lettország gazdaságának megrázkódtatásai és a válság előtti években követett gazdaságpolitikája példaként szolgálnak arra, hogy a mesterségesen fűtött, a belső egyensúlytalanságokat elfedő, azokat tartósan nem orvosló, a gyenge versenyképesség elemeit konzerváló kedvezőtlen szerkezetű növekedés uniós tagállamként is fenntarthatatlan egy nyílt gazdaságú kis országban. A fenntarthatatlanságot brutális módon tette nyilvánvalóvá a globális pénzügyi és gazdasági válság, kikényszerítve az addig követett gazdasági pálya korrekcióját, az azonnali és fájdalmas alkalmazkodást.

A válság első hónapjainak megrázkódtatásai és az utcai tüntetésekben megnyilvánult elégedetlenség 2009 februárjában elsöpörték Godmanis korábbi miniszterelnök kormányát. A helyét nem sokkal később a politikai és alkotmányos válságot elhárító Valdis Dombrovskis foglalta el. Az akkori lettországi gazdasági helyzetben az első Dombrovskis-kormány az uniós tagállamok körében az egyik legszigorúbb stabilizációs és válságkezelő programot volt kénytelen végrehajtani.

Az uniós tagállamok közül Magyarországot követően Lettország 2008 decemberében kénytelen volt kérni és elfogadni a masszív külső segélycsomagot. Ennek konstrukciója lényegében megegyezik a magyar segélycsomagéval. A 7,5 milliárd euró nagyságú hitelkeret döntő részét az IMF, kisebb mértékben az EU, a Világbank, az EBRD és néhány uniós tagállam adta össze. A segély ára természetesen a szigorú takarékosági program ígérete és elfogadása volt. A lett kormány 2009 tavaszán ígéretet tett a GDP több mint kilenc százalékát kitevő államháztartási deficit fokozatos csökkentésére, továbbá 2010-ben a 8,5, 2011-ben a maximum hat százalékra, majd 2012-re a háromszázalékos szint elérésére.

A stabilizációs és konszolidációs program számos, elsősorban megszorító elemet tartalmazott, illetve vonultat fel jelenleg is. A legégetőbb feladat az ország fizetőképességének fenntartása, a pénzügyi szektor összeomlásának elkerülése, majd a későbbiekben a kilábalást elősegítő, a gazdaság élénkítésére és versenyképességének javítására alkalmas lépések megtétele volt.

A külföldi hitelcsomag felhasználása a kezdeti hónapokban sokkal inkább stabilizációs, konszolidációs, talán megkockáztatható, hogy tűzoltó jellegű törekvéseket tükrözött Lettországban. A 2009–2011-es időszakra kapott kölcsönök 36 százalékát a bankszektor stabilizációjára kívánják fordítani. A pénzügyi rendszer fenntartása érdekében radikális lépést tettek: államosították a legnagyobb lettországi bankot, a Pareks Bank-t. Emellett a skandináv bankok hitelvisszafizetési halasztást és részletfizetési lehetőséget ajánlottak fel az ügyfeleknek. A hitelcsomag további 35 százalékával a költségvetési hiányt tömik be, 21 százaléka jut az adósság refinanszírozására, miközben nyolc százaléka marad a hitelpiac élénkítésére, az állami hitelkonstrukciókra.

Dambrovskis első kormánya 2009 első felétől kezdődően rendkívül szigorú kiadásmérséklő intézkedéseket hozott. Az állami szférában mintegy harminc százalékkal csökkentették a foglalkoztatottak számát. Szervezeti változtatásokat és összevonásokat hajtottak végre a közszférában, s állami intézményeket, ügynökségeket szüntettek meg. Ez kiterjedt az egészségügyi és az oktatás szférára is, a felére, 24-re csökkentették a kórházak, csaknem százal az iskolák számát. A közalkalmazotti nominális béreket 22 százalékkal mérsékeltek, egységes közszoigálati bérrendszer bevezetése mellett. Jelentősen visszafogták a jóléti kiadásokat, csökkentették a nagy ellátó rendszerek finanszírozását, ideiglenesen mérsékeltek a nyugdíjpenztári befizetések állami részét, elhalasztották a nyugdíjak kiigazítását. Visszatartották a nemzetközi intézmények tagdíjának folyósítását. Számítások szerint e takarékosági intézkedések a lett GDP-re vetítve 2009-ben 8,5, 2010-ben mintegy négy százalékra rúgtak.

A kiadások lefaragása mellett sor került a bevételek növelésére is. Még 2009-ben felemelték az áfakulcsot 18-ról 21 százalékra. Már az új Dambrovskis-kormány 2010. novemberi döntése értelmében 2011 januárjától 22 százalék lesz az áfa maximális kulcsa. Ugyancsak emelkedtek a jövedéki adó kulcsai, a szerencsejátékokat sújtó adók, bevezették az ingatlanadót. Szűkítették az adómentesség körét, és leszállították az adómentes jövedelmek szintjét. Nem nyúltak ugyanakkor a vállalkozásokat érintő, addig is meglehetősen alacsony adókhoz. Csak az ilyen radikális kiadás-csökkentő és bevétel-növelő intézkedések mellett, valamint az elosztórendszerek szerkezeti átalakításával látták elkerülhetőnek az államcsődöt és az esetleges pótlólagos források elkülönítését a gazdaság élénkítésére.

A megszorítások mellett Lettországban viszonylag kevés pénzügyi forrás jutott gazdaság-élénkítésre. E téren kedvező hitelezési környezetet igyekeznek teremteni a versenyképességet javító, tudásintenzív, környezetkímélő és energiatakarékos vállalati beruházások számára. Megerősítették az exportot szolgáló kockázatmérséklő pénzügyi konstrukciókat, és hitellehetőségekkel ösztönzik a vállalkozások indítását, különösen a kisvállalkozások körében. Az említett intézkedések mellett egyszerűsítették a vállalati működést kiszolgáló adminisztratív előírásokat, kedvezőbbé tették a vállalati szabályozást, és nem utolsósorban javították az uniós alapok pénzeihez való hozzáférést.

A masszív külső pénzügyi segítségre támaszkodó lett válságkezelő lépések, igaz sok súlyos teher és feszültség árán, elkerülhetővé tették az azonnali gazdasági összeomlást, hozzájárultak a gazdaság talpon maradásához, kiinduló alapot

teremtettek az ország konszolidációjához. Ennek első jelei már mutatkoznak. Ez is nagymértékben hozzájárult a miniszterelnök és koalíciójának újraválasztásához. A 2010-es eredmények arról tanúskodnak, hogy a gazdaság túljutott a recesszió nehezen. A válság első teljes évében mért rendkívül nagy, 18 százalékos gazdasági visszaesés után a hanyatlás mérséklődött, s 2010-ben a legfrissebb előrejelzések szerint 1.5 százalékot fog kitenni, 2011-ben pedig már közel háromszázalékos növekedés várható. A deflációs folyamat következtében és a termelékenység némi növekedésének köszönhetően valamelyest javult Lettország külső versenyképessége: a 2009-es zuhanás után 2010-ben közel 15 százalékkal, az importot meghaladó mértékben bővült a kivitel. A kilábalás munkaerő-piaci jelei azonban még váratnak magukra, mivel a munkanélküliség 2010-ben csaknem húszszázalékos, de az év negyedéveinek adatai lassú javulást vetítenek előre.

A kilábalás a biztató jelek ellenére 2010 végén még mindenképpen bizonytalanak látszik, nem terjed ki a lett gazdaság egészére, és kockázatokat rejt magában a közeli jövőre nézve. A külső kereslet gyengülése megkérdőjelezheti a kivitel bővülési ütemének tartósságát, s ezáltal ronthatja a gazdasági növekedés kilátásait. Komoly szerkezeti problémák maradtak fenn a munkaerőpiacon. Kérdés, hogy az új kormány képes lesz-e ellenállni a bérek növelésére irányuló, a versenyképességet veszélyeztető nagy nyomásnak. A korábbi Dambrovskis-kormány a 2010-es választások előtti hetekben tartózkodott a további gazdasági szigorításokat célzó intézkedések meghozatalától, amelyek azonban elkerülhetetlenek lesznek a közeli hónapokban. Az új kormány felállásakor Dambrovskis ismételtén beiktatott miniszterelnök mindenesetre azt hangsúlyozta, hogy nem várható a 2009–2010-ben követett gazdaságpolitika lazítása, a 2011-es költségvetés kiadási oldalán további megszorítások lesznek. Ennek szellemében fogalmazták meg, és terjesztették a törvényhozók elé a jövő évi költségvetést. A szigorított követelik az ország külső hitelezőknek tett vállalásai, a nemzetközi hitel fennmaradó részéhez való hozzáférés, továbbá a kormány még mindig érvényes elkötelezettsége, hogy 2014-ben csatlakozzon az euróövezethez. A régi-új miniszterelnök és kormánya azt is világossá tette, hogy e cél és egyáltalán, a fenntartható növekedés nem képzelhető el a gazdaság egészére kiterjedő, fájdalomnak ígérkező szerkezeti reformok nélkül, amelyek megtételére a választások után megkapták a felhatalmazást.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról